

13 WYBORY W NIEMCZECH W 2009 ROKU. PROGRAM I PROFIL POLITYCZNY II RZĄDU ANGELI MERKEL. ZARYS INFORMACYJNY

Aleksandra Kruk (WSSM)

Wybory w Niemczech w 2009 roku. Program i profil polityczny II rządu Angeli Merkel. Zarys informacyjny / Aleksandra Kruk // W: Polska i Niemcy w Europie : Przyczynki z dziedziny kultury, polityki i historii współczesnej / red. Lucjan Meissner, Marian Wilk .- Łódź : Wyższa Szkoła Studiów Międzynarodowych w Łodzi, 2011 - s. 218--235 .- ISBN: 978-83-60902-57-8

Rok 2009 w Republice Federalnej Niemiec to „superrok wyborczy”. Termin taki wszedł w obieg publiczny w 1994 roku, gdy na terytorium RFN odbyło się 19 wyborów. W roku 2009 odbyło się 16 wyborów: do Bundestagu, Landtagów, do Parlamentu i władz komunalnych. Wybory do Landtagów odbyły się w Hesji, Saksonii, Turyngii, Saarze, Brandenburgii i Szlezwiku-Holsztynie. Wybory komunalne miały miejsce w Badenii-Wirtembergii, Mecklemburgii-Pomorzu Przednim, Północnej Nadrenii-Westfalii, Nadrenii-Palatynacie, kraju Saary, Saksonii, Saksonii-Anhalt i Turyngii¹.

18 stycznia wyborcy udali się do urn w Hesji. Decyzje mieszkańców tego landu traktowano jak prognozę nastrojów społecznych przed nadchodzącymi wyborami do Parlamentu Europejskiego oraz Bundestagu. Wybory odbyły się po rozwiązaniu 18 listopada 2008 roku funkcjonującego tylko 228 dni Landtagu. Była to najkrótsza, jak dotychczas, kadencja tego krajowego parlamentu. W wyborach tych heska chadecja z Rolandem Kochem na czele, prezentowała się jako partia politycznej równowagi i która priorytetem swojego programu uczyniła oświatę. R. Koch przedstawił mniej kontrowersyjny program wyborczy niż w 2008 roku, gdy jego oceny dotyczące obcokrajowców budziły wiele gorących dyskusji. W wyniku wyborów korzystny wynik odnotowała Wolna Partia Demokratyczna (FDP), kierowana przez Jörga Uwe Hana oraz Zieloni pod przywództwem Tareka Al-Wazira. Porażkę ponieśli socjaldemokraci – jej liderka Andrea Ypsilanti zrezygnowała z przewodniczenia heskiej SPD. Sukcesem Partii Lewicy (Die Linke) było przekroczenie 5% progu wyborczego. W rezultacie premierem nowego rządu, utworzonego w wyniku powołania koalicji *CDU/FDP*, został R. Koch. Spośród dziesięciu ministerstw 3 otrzymali liberałowie. Chadekom przypadły pozostałe resorty. Uchwalony program koalicyjny zatytułowano „Zaufanie. Wolność. Postęp”².

¹ W. Woyke, Wahlen 2009. Europawahlen und Wahl zum Deutschen Bundestag, „Info aktuell. Informationen zur politischen Bildung“, Aktuell nr 20/2009; „Wybory do Bundestgu VII kadencji. 27.09.2009.Prognoza“, „Biuletyn Instytutu Zachodniego“, nr 18/2009; Ch. Seils, Dauerwahlkampf, www.zeit.de/online/2008/52/superwahljahr-ausblick; „Das Superwahljahr 2009. Deutscher Bundestag. Wissenschaftliche Dienste“, <http://www.bundestag.de/dokumente/analysen/2009/superwahljahr.pdf>.

² http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen;

Tabela 1. Wyniki wyborów do Landtagu w Hesji 18.01.2009

Partia polityczna	Uzyskane głosy w %
CDU	37,2%
SPD	23,7%
FDP	16,2%
Zieloni	13,7%
Linke	5,4%
Inne	3,8%

Źródło: „Landtagswahl in Hessen 2009“, http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen³.

Zgodnie z tradycją, 23 maja, w święto utworzenia RFN, Zgromadzenie Federalne (Bundestag i reprezentanci Landtagów) wybrało już w pierwszej turze Prezydenta Federalnego, Horsta Köhlera, który pokonał wspólną kandydatkę lewicy i Zielonych, była rektor Uniwersytetu Viadrina i była pełnomocnik ds. stosunków polsko-niemieckich, Gesine Schwan. Przedstawiciel chadecji zwyciężył, otrzymując 613 z 1223 oddanych głosów. Rozkład głosów odzwierciedlał nastroje i dyscyplinę w głównych partiach RFN przed wyborami do Bundestagu⁴.

W wyborach do Parlamentu Europejskiego, również traktowanych jako przedpole wyborów federalnych, uczestniczyło 43,3% uprawnionych do głosowania obywateli RFN. Hans-Gert Pöttering przewodził w wyborach do Brukseli chadekom, Martin Schulz – socjaldemokratom, Silvana Koch-Mehrin – liberałom, Lothar Bisky – Partii Lewicy, natomiast Rebecca Harms i Reinhard Bütikofer – Partii Zielonych. Niemcy wybierali 99 deputowanych. Kampania wyborcza nie była ożywiona. Wśród poruszanych problemów dominowała polityka wewnętrzna⁵.

„CDU wygrała wybory w Hesji”,

http://www.wiadomosci24.pl/artykul/CDU_wygrala_wybory_w_hesji_86614.html; C. Volkery, Hardliner spülen sich für den Wahlkampf weich,

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,druck-591514,00.html>;

CDU wygrała wybory w Hesji, dotkliwa porażka SPD,

<http://www.wprost.pl/ar/150711/CDU-wygrala-wybory-w-Hesji-dotkliwa-porazka-SPD>;

Wieso Hessens FDP-Chef Schäfer-Gümbel lobt,

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,druck-591733,00.html>;

R. Schmitt-Beck, T. Faas, Die hessische Landtagswahl vom 18. Januar 2009: der „eige Koch“, „Zeitschrift für Parlamentsfragen“, nr 2/2009, s. 358-370.

³ „Landtagswahl in Hessen 2009“,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen/

⁴ www.bundespraesident.de.

⁵ O. Niedermayer, Europawahl 2009. Zusammenhänge, Ergebnisse und Folgen, http://www.cap-lmu.de/themen/europawahl/eintrag.php?we_objectID=2782; Christoph Renken, Ergebnisanalyse: Ein Debakel für die SPD: Warum hat die SPD so schwach abgeschnitten? („europa09.eu“), „CAP“, 16.06.2009; S. Seeger, V. Kreilinger, Europawahl 2009: Erwartungen – Programme –

Tabela 2. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego 7.06.2009

Partia polityczna	Uzyskane głosy w %
CDU/CSU	37,9%
SPD	20,8%
Zieloni	12,1%
Linke	7,5%
FDP	11,0%
inne	10,8%

Źródło: „Europawahl 2009”,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen⁶.

Po wyborach 30 sierpnia w Turyngii – rządzi tam wielka koalicja (CDU/SPD). Nie powiodły się pertraktacje socjaldemokratów z Die Linke. Premierem landu została pastor Christine Lieberknecht z CDU, a wice-premierem Christopp Matschie z SPD. W oświadczeniu rządowym wielkiej koalicji zatytułowanym „Razem więcej osiągnąć” z dnia 19 listopada 2009 roku odwołano się do wartości podstawowych określonych jako „wolność, sprawiedliwość, prawda”.⁷

Tabela 3. Wyniki wyborów do Landtagu w Turyngii 30.09.2009

Partia polityczna	Uzyskane głosy w %
CDU	31,2
Linke	27,4
SPD	18,5
Zieloni	6,2
FDP	7,6
FW	3,9
NPD	4,3
inne	0,9

Źródło: „Landtagswahl in Thüringen 2009”,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen⁸.

Visionen, „CAP“, nr 8/2008; T. Walbrun, Europa und die FDP – freiheitliche Perspektiven im Wahljahr 2009, „CAP“, 14.04.2009; „Kurzporträts: Die Spitzenkandidaten zur EU-Wahl“, „Focus“, 7.06.2009.

⁶ „Europawahl 2009”,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen.

⁷ „Regierungserklärung. Gemeinsam mehr erreichen”,

<http://www.thueringen.de/de/tsk/tsk/ministerpraesidentin/regierungserklaerungen/43918/uindex.html>;

<http://www.thueringen.de/de/politisch/landesregierung/index.html>;

„Landtag w Turyngii wybiera premiera”,

http://www.dw-world.com/dw/function/0,,82232_cid_4839915,00.html;

K. Frymark, W niemieckiej Turyngii będzie rządzić wielka koalicja,

<http://www.psz.pl/tekst-23892/W-niemieckiej-Turyngii-bedzie-rzadzia-wielka-koalicja>;

C.P. Müller, Die Qual der Wahl, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 31.10.2009.

⁸ „Landtagswahl in Thüringen 2009”,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen

W Saarze powstała w następstwie wyborów koalicja *CDU/FDP/Bündniss 90/Die Grünen*. Porozumienie partii politycznych o kolorze sztandaru Jamajki było dla wielu Zielonych gorzką pigułką. Jeszcze na zjeździe partii, w maju 2009 roku, przewodnicząca Claudia Roth mówiła: „Kochani ludzie. Jamajka pozostaje na Karaibach i tak jest dobrze”⁹. Część zwolenników tej partii poparła jednakże Jamajkę, twierdząc, że taki układ stwarza możliwość współpracy zarówno z prawicą, jak i lewicą. W wyborach w Saarze CDU utraciła 13%, SPD 6,3%. Dobry wynik osiągnęła Partia Lewicy. Brano pod uwagę możliwość utworzenia koalicji czerwono-czerwono-zielonej, jednak pomysł ten nie mógł zostać zrealizowany ze względu na krytyczny stosunek wobec przywódcy SPD w Saarze – Oskara Lafontaine’a. Premierem landu został Peter Müller z CDU¹⁰.

Tabela 4. Wyniki wyborów do Landtagu w Saarze 30.09.2009

Partia polityczna	Uzyskane głosy w %
CDU	34,5
SPD	24,5
Zieloni	5,9
FDP	9,2
Linke	21,3
inne	4,6

Źródło: „Landtagswahl in Saarland 2009“, http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen¹¹.

W Saksonii premierem koalicji chadecko-liberalnej został Stanisław Tillich. „Wolność. Odpowiedzialność. Solidarność. Razem dla silnych i ufnych w siebie Niemiec” to tytuł zawartej między CDU i FDP umowy koalicyjnej. Oświadczenie rządowe S. Tillicha – „Saksonia chce stać w 2020 roku gospodarczo na własnych nogach” odzwierciedla cel koalicjantów – uczynienie z Saksonii silnego ekonomicznie nowoczesnego landu¹². Alarmującym

⁹ „Lebensgefühl Jamaika“, „Focus“, nr 43/2009.

¹⁰ http://www.saarland.de/politik_verwaltung.html,

W. Weidenfeld, Jamaika verändert Deutschland,

<http://www.cap-lmu.de/aktuell/pressespiegel/2009/jamaika.php>;

K.-P. Klingelschmitt, Miss Jamaika, „Cicero“, nr 12/2009.

¹¹ „Landtagswahl in Saarland 2009“,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen

¹² „Tilich abermals zum Ministerpräsident gewählt“, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 29.09.2009; „Wywiad ze Stanisławem Tillichem, premierem landu Saksonia“,

<http://www.dw-world.de/dw/article/0,,3660246,00.html>; <http://www.sachsen.de/regierung.html>;

„Freiheit. Verantwortung. Solidarität. Gemeinsam für ein starkes und selbstbewusstes Sachsen. Vertrag zwischen der CDU Deutschlands, Landesverband Sachsen und der FDP Deutschlands Landesverband Sachsen über die Bildung der Staatsregierung für die 5. Legislaturperiode des Sächsischen Landtages“,

wydarzeniem w toku tych wyborów okazało się przekroczenie przez neonazistów 5% progu wyborczego. Narodowodemokratyczna Partia Niemiec (NPD) będzie reprezentowana w Landtagu. Michael Jakobi, poseł z tego ugrupowania, otrzymał najwięcej głosów¹³.

Tabela 5. Wynik wyborów do Landtagu w Saksonii 30.08.2009

Partia polityczna	Uzyskane głosy w %
CDU	40,2
Linke	20,6
SPD	10,4
FDP	10,0
Zieloni	6,4
NPD	5,6
inne	6,8

Źródło: „Landtagswahl in Sachsen 2009“, http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen/¹⁴.

Wybory w Brandenburgii wygrała SPD. W miejsce koalicji SPD/CDU powstał rząd SPD/Linke, który zaproponował program koalicyjny p.t. „Świadomość społeczna i odnowa. Brandenburgia dla wszystkich”. Partia Lewicy objęła ważne resorty: sprawiedliwości, gospodarki, Europy, ochrony środowiska i rodziny. Premierem został ponownie Matthias Platzeck. Klęskę poniosły partie skrajnie prawicowe: Deutsche Volksunion (DVU) – Niemiecka Unia Ludowa i Nationaldemokratische Partei Deutschlands (NPD) – Narodowodemokratyczna Partia Niemiec¹⁵.

<http://www.schleswig-holstein.de/Portal/DE/>

Landesregierung/Ministerien/Regierungserklaerung/regierungserklaerung__node.html;

„Koalitionsvertrag in Sachsen steht“, [sueddeutsche/politik/252/487656/text](http://sueddeutsche.politik/252/487656/text);

¹³F. Gańczak, Wybory w Niemczech, neonaziści rosną w siłę,

<http://www.newsweek.pl/artykuly/sekcje/swiat/wybory-w-niemczech---neonazisci-rosna-w-sile,46074,1>;

M. Tujdowski, Neonazizm w Niemczech-chwilowe zagrożenie, czy tendencja wzrostowa, „Biuletyn Instytutu Zachodniego”, nr 17/2009.

¹⁴„Landtagswahl in Sachsen 2009“,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen/

¹⁵ „Gemeinsinn und Erneuerung: ein Brandenburg für alle. Koalitionsvertrag zwischen SPD Brandenburg und Die Linke Brandenburg für die 5. Wahlperiode des Brandenburger Landtages“, <http://www.brandenburg.de/cms/detail.php/lbm1.c.379804.de>;

„Nur kleine Verklärung“, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 30.10.2009; M. Küpper, Rasche rot-rote Einigung in Potsdam“, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 28.10.2009; „Platzeck zum Ministerpräsident gewählt“, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 6.11.2009; „Niemcy: Matthias Platzeck ponownie premierem Brandenburgii“,

http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,81048,7229290,Niemcy__Matthias_Platzeck_ponownie_premierem_Brandenburgii.html;

„Współpracownicy Stasi w rządzie Brandenburgii“,

http://www.rp.pl/artykul/28,388557_Wspolpracownicy_Stasi_w_rzadzie_Brandenburgii.html

Tabela 6. Wyniki wyborów do Landtagu w Brandenburgii 27.09.2009

Partia polityczna	Uzyskane głosy w %
SPD	33,0
Linke	27,2
CDU	19,8
Zieloni	5,6
FDP	7,2
inne	7,2

Źródło: „Landtagswahl in Brandenburg. 27.09.2009“, http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen¹⁶.

Wybory w Schleswiku Holsztynie były wyrazem tendencji, że partie masowe tracą poparcie, a zyskują je partie małe. Utworzona została koalicja CDU i FDP – pierwsza czarno-żółto-niebieska koalicja w tym landzie od ponad trzydziestu lat. Spośród siedmiu ministerstw cztery otrzymali chadecy, a trzy liberałowie. Premierem został Peter Harry Carstensen, który sprawował ten urząd już od 2005 roku, gdy przejął ster rządu od socjaldemokratki Heide Simonis. Deklaracja rządowa koalicji nosi tytuł „Uczynimy Schleswig Holsztyn silnym”¹⁷.

Tabela 7. Wyniki wyborów w Szleswiku-Holsztynie 27.09.2009.

Partia polityczna	Liczba głosów w %
CDU	31,5
SPD	25,4
FDP	14,9
Zieloni	12,4
SSW	4,3
Linke	6,0
Inne	5,4

Źródło: „Landtagswahl in Schleswig-Holstein 2009“, http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen¹⁸.

¹⁶ „Landtagswahl in Brandenburg. 27.09.2009“,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen

¹⁷ <http://www.schleswig-holstein.de/Portal/DE/Landesregierung>

Ministerien/Regierungserklaerung/regierungserklaerung__node.html;

Ergebnisse der Wahl zu 17. Schleswig-Holsteinsichen Landtag vom 27.09.2009,

<http://www.landtag.ltsh.de/abgeordnete/wahlkreise-u-listen.html>;

Der Ministerpräsident des Landes Schleswig –Holstein, http://www.schleswig-Holstein.de/STK/DE/Ministerpraesident/Ministerpraesident__node.html;

„Carstensen erhält mindestens ein Ja aus der Opposition“, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“,

28.10.2009; „CDU und FDP unterzeichnen Koalitionsvertrag“, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“,

17.10.2009; „Koalitionsvertrag in Schleswig Holstein steht“,

<http://www.welt.de/politik/deutschland/article4879460/Koalitionsvertrag-in-Schleswig-Holstein-steht.html>.

¹⁸ „Landtagswahl in Schleswig-Holstein 2009“,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen/

Kampania wyborcza do Bundestagu była spokojna i stonowana. Zdaniem niektórych analityków wręcz niemrawa. Walka wyborcza toczyła się o poparcie dla polityków i programów. Miała na celu „informację, identyfikację i mobilizację”¹⁹. Politolog z Uniwersytetu w Koblencji, Ulrich Sarcinelli, nazwał ją „teflonową”²⁰ i tłumaczył: „recepta pani kanclerz to dyskrecja. Zachowywać się tak, jakby kampanii nie było. Jakby nie było na nią czasu, bo trzeba zajmować się ważniejszymi sprawami państwowymi”²¹.

Na nastroje wyborców olbrzymi wpływ wywarł kryzys finansowy 2008/2009. Priorytetem dla nich były kwestie ekonomiczne, które można uznać za podobne *issues*, jak w kampanii wyborczej 2002 roku problem powodzi oraz wojny w Iraku. Poza sprawami wynikającymi stricte z kryzysu – w programach wyborczych 27 partii politycznych, dominowały problemy pracy, podatków, rent, zdrowia, rodziny, oświaty, elektrowni atomowych, energii, ochrony środowiska, zmiany klimatu, wojska, terroru, ochrony danych, internetu, migracji oraz kwestie międzynarodowe. Bardzo istotną osobliwością tych wyborów było zwrócenie uwagi na problem imigrantów²².

W programie wyborczym „Sozial und demokratisch. Das Regierungsprogramm der SPD. Anpacken für Deutschland”²³ socjaldemokraci odwoływali się do takich wartości, jak bezpieczeństwo i sprawiedliwość. Zaznaczali, że poprzez pracę, kształcenie i badania można osiągnąć dobrobyt dla wszystkich. W swoim programie postulowali budowanie państwa socjalnego, socjalnej gospodarki rynkowej i socjalnego społeczeństwa. Państwo socjalne określali jako postęp, przyszłość i „zorganizowaną solidarność”²⁴. W kwestii podatków SPD akcentowała, że nie jest możliwe ich obniżenie z powodu kryzysu finansowego i gospodarczego. Socjaldemokraci stwierdzali, że prawo do oświaty jest prawem człowieka i postulowali przeznaczanie na oświatę 7% PKB.

Chadecja forsowała hasło „więcej brutto niż netto” i zmniejszenie obciążenia klasy średniej. Nie można, jej zdaniem, ograniczać sfery wolności. Wartość tę należy chronić poprzez promowanie reguły fair play. W swoim programie CDU i CSU opowiadały się za zwiększeniem nakładów na oświatę, badania i innowacje oraz rozszerzeniem sfery dobrobytu, a w polityce międzynarodowej – za działalnością na rzecz pokoju i wolności²⁵.

Wolna Partia Demokratyczna przedstawiła się w programie wyborczym jako partia „Centrum” – przeciwnik ekstremizmów. FDP zaznaczała, że nie ograniczy się do pełnienia funkcji pośrednika między lewicą i prawicą.

¹⁹ W. Woyke, dz. cyt., s. 15.

²⁰ F. Gańczak, Teflonowa kampania, „Newsweek”, 30.08.2009.

²¹ Ibidem.

²² K. Bachmann, P. Buras, S. Płóciennik, Republika bez gorsetu. Niemcy po wyborach 18 września 2005 roku, Wrocław 2005, s. 43.

²³ „Sozial und demokratisch. Das Regierungsprogramm der SPD. Anpacken für Deutschland“, <http://www.spd.de/de/politik/archiv/regierungsprogramm/index.html>

²⁴ Ibidem.

²⁵ „Was sie gerne täten, wenn sie könnten“, <http://www.sueddeutsche.de/politik/371/466949/text>; „CDU plant Deutschland-Programm“, http://www.focus.de/politik/deutschland/finanzkrise-CDU-plant-deutschland-programm_aid_360684.html.

Postulowała więcej wolności i reguł fair play w życiu publicznym, umacnianie wolności obywatelskich poprzez zaufanie i tolerancję, wzmacnianie szans życiowych obywateli poprzez oświatę, badania i innowację, wzrost dobrobytu, promowanie międzynarodowej polityki na rzecz pokoju, wolności i dobrobytu. Zdaniem liberałów sukces można odnieść poprzez umacnianie społecznej gospodarki rynkowej, budowanie liberalnego państwa socjalnego, promowanie odpowiedzialności obywateli. FDP opowiadała się za obniżeniem podatków i wprowadzeniem trzech progów podatkowych: 10%, 25% i 35%. Zależało jej, by więcej pieniędzy przeznaczać na badania, rozwój i innowacje²⁶.

Zieloni w programie wyborczym „Nowy układ społeczny. Klimat. Praca. Sprawiedliwość. Wolność” („*Der grüne Gesellschaftsvertrag. Klima. Arbeit. Gerechtigkeit. Freiheit. Bundeswahl*“) postulowali tzw. Zielony New Deal. Wśród ich haseł programowych znalazły się: „Przyszłość jest odnawialna – nowa energia jako przeciwieństwo atomu, węgla i kryzysu gospodarczego”, „Oświata zamiast betonu”, „Być razem – od szczęśliwego dzieciństwa do godziwej starości”. Zieloni postulowali równouprawnienie płci, rozwój kultury, ochronę środowiska oraz podkreślali znaczenie internetu²⁷. Opowiadali się za zwiększeniem podatków związanych z ochroną środowiska i kształceniem²⁸.

Die Linke była zwolenniczką podniesienia podatków i wzrostu nakładów na oświatę. W programie konsekwencji w sferze socjalnej demokracji i pokoju (Konsequent sozial. Für Demokratie und Frieden“) partia postulowała pomoc ludziom poprzez ochronę ich interesów socjalnych i zapewnianie miejsc pracy. Die Linke proklamowała otwartość na wyzwania przyszłości. W jej programie mieściła się obrona demokracji i praw podstawowych oraz umacnianie pokoju i sprawiedliwości społecznej²⁹.

W ocenach polityki zagranicznej CDU i CSU optowały za reformą ONZ i uważały, że NATO powinno przyjmować nowych członków. Za reformą ONZ opowiedziały się także SPD i FDP. Die Linke opowiedziała się za rozwiązaniem NATO i stworzeniem systemu bezpieczeństwa zbiorowego z udziałem Rosji. Zieloni domagali się redukcji sił zbrojnych do 200 tysięcy żołnierzy i zniesienia obowiązkowej służby wojskowej. Die Linke uważała, że Bundeswehra powinna pełnić funkcję armii obronnej. SPD, CDU, CSU i FDP popierały udział wojsk niemieckich w misji w Afganistanie pod warunkiem legitymizacji ze strony ONZ i Bundestagu³⁰. Chadecja optowała za silną i otwartą dla obywateli Unią Europejską, przestrzegającą jednocześnie tożsamości narodów, regionów i landów. SPD domagała się promowania w Unii Europejskiej wartości socjalnych i demokratycznych. FDP zależało na umacnianiu sfery wolności. Dla liberałów priorytetem było wzmocnienie w Unii Europejskiej roli banków,

²⁶ „Die Mitte stärken. Deutschlandprogramm 2009“,

http://www.deutschlandprogramm.de/files/653/Deutschlandprogramm09_Endfassung.PDF

²⁷ „Der grüne Gesellschaftsvertrag. Klima. Arbeit. Gerechtigkeit. Freiheit. Bundeswahlprogramm“, www.gruene.de.

²⁸ D. Siems, Der Mittelstandsbauch, „Das Parlament“, nr 38/2009.

²⁹ <http://die-linke.de/wahlen>; C. Blecher, Chancen verbessern, „Das Parlament“, nr 39/40, 2009.

³⁰ P. Boßdorf, Im Konzert der Mächte, „Das Parlament“, nr 39/40, 2009.

stabilizacja polityki bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz zasada subsidiarności. Zdaniem *Die Linke* Unia Europejska powinna popierać rozwój i zatrudnienie. Zieloni akcentowali, że popierają akcesję Turcji i Chorwacji do Unii Europejskiej³¹. Wszystkie partie polityczne opowiadały się za pomocą na rzecz rozwoju. CDU i CSU za współpracą między narodami Europy i pomocą dla potrzebujących. SPD mówiła o globalnej wspólnej odpowiedzialności, deklarowała się jako zwolenniczka handlu światowego oraz subwencjonowania rolnictwa. FDP, prezentując się jako partia popierająca międzynarodową politykę na rzecz pokoju, wolności i dobrobytu, podkreślała, że Chiny, Indie, Brazylia, Meksyk znalazły się na liście państw, które nie potrzebują już pomocy. Według *Die Linke* nie ma rozwoju bez sprawiedliwości. Partia ta postuluje zwiększenie wysiłków na rzecz ochrony środowiska, oddłużenie krajów rozwijających się oraz przeznaczenie 0,7% produktu krajowego brutto na pomoc rozwojową³².

W kampanii wyborczej do Bundestagu decydującą rolę odegrały partie największe, typujące kandydatów na kanclerzy. Osobowościami tej kampanii byli liderzy najważniejszych partii politycznych: Angela Merkel³³, Frank-Walter Steinmeier³⁴, Horst Seehofer³⁵, Guido Westerwelle³⁶, Oskar Lafontaine³⁷, Claudia Roth³⁸. Najważniejszymi kandydatami byli kanclerz A. Merkel i wytypowany przez socjaldemokratów wicekanclerz F.-W. Steinmeier. 13 września 2009 roku, w obserwowanym przez 14 milionów widzów telewizyjnym pojedynku F.-W. Steinmeiera contra A. Merkel, obu kandydatów oceniono podobnie: kompetentni, ale bez charyzmy. Liderzy partii wypadli mało przekonująco – F.-W. Steinmaier postrzegany był jako polityk bez charyzmy, sama SPD utraciła wizerunek partii „socjalnego gwaranta”; odnotowano słabość CSU i jej lidera Horsta Seehofera. Natomiast Angela Merkel prowadziła bardzo spokojną kampanię tłumacząc wyborcom: „Nie

³¹ K.O. Sattler, Handlungsfähige EU, „Das Parlament“, nr 39/40, 2009.

³² L. Vogel, Eigenverantwortung weltweit stärken, „Das Parlament“, nr 39/40, 2009.

³³ P. Cywiński, Papierowy cud Merkel, „Wprost“, 7.10.2009; „Angela córka pastora“, „Forum“, nr 39/2009; „Merkel: cztery lata na szczycie“, „Europa“, 8-9.08.2009 „Pierwsza para Europy”, „Süddeutsche Zeitung”, 2.11.2007.

³⁴ F. Gańczak, Młot na Merkel, „Newsweek”, 28.09.2009; „Frank, syn stolarza”, „Forum”, 29.09-5.10.2009; K. Kęcik, Cuda Steinmeiera, „Przegląd”, 16.08.2009; B. Koszel, Frank-Walter Steinmeier jako kandydat SPD na kanclerza Niemiec,

<http://www.iz.poznan.pl/index.php?p=sb&lang=pl&i=101&tb=1&a=a5>.

³⁵ Horst Seehofer, <http://www.horst-seehofer.de>.

³⁶ G. Westerwelle, Neuland. Einstieg in einen Politikwechsel, München 1998, G. Westerwelle, 18. Mein Buch zur Wahl, München 2002; P. Semka, Przekora króla Gwideona, „Rzeczpospolita”, 30.09.2009; P. Jendroszczyk, Dyplomata na nowe czasy, „Rzeczpospolita”, 3.10.2009; „Wicekanclerz z małżonkiem”, „Wprost”, 11.10.2009.

³⁷ W. Smoczyński, Ukryty kanclerz, „Polityka”, 12.09.2009; O. Lafontaine, Das Herz schlägt links, Mühe 1999, H. Swan, W. Fimer, Oskar Lafontaine, Düsseldorf 1990; „Der Virtuelle Kandidat”, „Der Spiegel”, nr 47/2009.

³⁸ Claudia Roth, <http://www.claudia-roth.de>.

zamierzam myśleć w kategoriach dwóch przeciwstawnych obozów. Nie zamierzam być agresywna, chcę przedstawiać argumenty”³⁹.

Już w trakcie kampanii wyborczej najbardziej realną wydawała się koalicja deklarowana przez A. Merkel, czyli czarno-żółta. Nie wydawał się osiągalny układ koalicyjny między SPD, Zielonymi i liberałami, ze względu na sprzeciw Zielonych oraz koncepcję budowania koalicji Jamajki (czarno-zielono-żółtej)⁴⁰.

W kampanii wyborczej o poparcie zabiegały partie polityczne – „pośrednicy między państwem a społeczeństwem”⁴¹. Mimo że obserwuje się powolną swoistą ewolucję systemu partyjnego w RFN oraz zniechęcenie wobec partii politycznych (*Parteienverdrossenheit*) i problemy związane z profilowaniem się, to jednak partie realizują nadal istotne funkcje społeczne: funkcję artykulacji i transmisji politycznej, (proponują cele, które należy urzeczywistnić) oraz funkcję rekrutacji reprezentantów społeczeństwa, przygotowują wybory, ingerują w obywateli⁴². Liczba głosów uzyskanych przez partie określone w RFN wcześniej jako masowe – świadczy o zauważalnych przeobrażeniach w niemieckim systemie partyjnym. W wyborach do Bundestagu nie najlepiej wypadła chadecja i socjaldemokracja, sukces zaś odnotowały partie cieszące się mniejszym poparciem⁴³. Zaobserwowano tendencję stabilizowania się systemu sześciopartyjnego. W wyborach uczestniczyło 27 partii. Wyniki wyborów dowodzą różnicowania się niemieckiego społeczeństwa. Partie tworzą renciści, miłośnicy zwierząt, Bawarczycy, mniejszości etniczne. Mniejsze partie zdobyły łącznie 6% głosów, co było wyjątkowym wynikiem. Nigdy nie było tak wiele partii w RFN⁴⁴. Uwidoczniła się „sekularyzacja systemu”. Analitycy wyróżnili trzy grupy wyborców: rdzenni zwolennicy partii, marginalni zwolennicy oraz ich „strategiczny potencjał”. Dotychczas najlepsze wyniki chadecja osiągała w landach katolickich. Partie lewicowe cieszą się największym poparciem w obszarze tzw. „czerwonego paska”, który przebiega z obszaru Bremy przez Hanover, Braunschweig, Hesję, środek Nadrenii Palatynatu do Saarbrücken. SPD cieszy się poparciem w wielkich miastach, głównie w Północnej Nadrenii-Westfalii, w Ostfriesland i północnej Brandenburgii. Zieloni mają zwolenników w centrach usługowych. CSU w nowych landów popierana jest na Pomorzu Przednim i w Zachodniej Meklemburgii⁴⁵.

W wyborach mogły uczestniczyć 62 miliony Niemców. Do urn udały się 44 miliony, tj. 70,8% posiadających czynne prawo wyborcze. CDU zdobyła 194 mandaty, SPD – 146, FDP – 93, Die Linke – 76, Zieloni – 68, CSU – 45.

³⁹ „Tu rządzi Angela. I ktoś jeszcze”, „Forum”, 7.09-13.09.2009.

⁴⁰ F. Gańczak, Na Zachodzie bez zmian?, „Newsweek”, 27.09.2009.

⁴¹ H.H. Klein, Parteien in Deutschland, „Die politische Meinung”, nr 4/ 2009, s. 31.

⁴² Tamże, s. 30-35.

⁴³ „Diese Wahl war keine Momentaufnahme, sie hat die Parteienlandschaft grundsätzlich verändert“, <http://www.cap-lmu.de/aktuell/pressespiegel/2009/tagespost.php>.

⁴⁴ J. Metz, Kleine Parteien ganz groß, „Das Parlament“, 5.10.2009, s. 3.

⁴⁵ J. Metz, Der unbekanntes Wähler, „Das Parlament“, 5.10.2009, s. 3.

Według politolog Renate Köcher wybory wykazały, że SPD brakuje „pewności siebie i znaczenia”⁴⁶ i partię czeka debata nad programem.

Zwyciężyła więc Angela Merkel. To do niej należało utworzenie nowego rządu, choć jej partia wypadła słabiej niż oczekiwano⁴⁷. Merkel została kanclerzem, otrzymując w Bundestagu 323 głosy poparcia, przeciwko niej głosowało 285 deputowanych⁴⁸.

Według Wenera Weidenfelda, dyrektora *Centrum für Angewandte Politikforschung (CAP)*, wybory wykazały słabość partii masowych, erozję ich elektoratu, brak do nich zaufania. Obserwuje się obecnie wzrost znaczenia partii mniejszych⁴⁹.

Tabela 8. Wynik wyborów do Bundestagu 27.08.2009

Partia polityczna	Uzyskane głosy w %
CDU/CSU	33,8
SPD	23,0
FDP	14,6
Linke	11,9
Zieloni	10,7
inne	2,1

Źródło: „Bundestagswahl 2009“,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen⁵⁰.

Po wyborach rozpoczęły się negocjacje w sprawie umowy koalicyjnej. Trwały 4 tygodnie. 25 października 2009 na nadzwyczajnym zjeździe w Berlinie FDP, jako pierwsza partia, zaaprobowała układ koalicyjny. Dzień później w ślady liberałów poszły CDU i CSU⁵¹. W skład rządu Angeli Merkel weszło 16 osób. Przewodniczący FDP Guido Westerwelle domagał się dla swojej partii więcej stanowisk ministerialnych niż miała otrzymać CSU. W rezultacie liberałowie otrzymali 5 tek. G. Westerwelle został wicekanclerzem i ministrem spraw zagranicznych, choć podkreślano, że ma predyspozycje, by zostać ministrem finansów. Zdecydowała tradycja. Wcześniejsza współpraca chadecji i liberałów na szczeblu federalnym opierała się na zasadzie, że przewodniczący

⁴⁶ R. Köcher, Die Chancen der SPD, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 28.10.2009.

⁴⁷ A. Krzemiński, W. Smoczyński, Merkelowe zwycięstwo, „Polityka“, nr 40, 3.10.2009; „solo w duecie”, „Forum”, nr 39/2009; „Niemcy – jaka koalicja”, „Przegląd”, 27.09.2009; K. Kęcik, „Niemcy czarno-żółte”, „Przegląd”, 11.10.2009.

⁴⁸ „Merkel ponownie kanclerzem Niemiec”,

http://www.rp.pl/artukul/28,384050_Merkel_ponownie_kanclerzem_Niemiec.html.

⁴⁹ H. Bergsdorf, Wer mit wem?, „Die politische Meinung”, nr 4/ 2009, s. 45.

⁵⁰ „Bundestagswahl 2009“,

http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen_und_Publikationen/Wahlen/Wahlanalysen

⁵¹ „Zjazd FDP zaaprobował układ koalicyjny“,

http://www.deutsche-welle.de/dw/function/0,,82232_cid_4824314,00.html;

„Was haben Union und FDP vereinbart?“,

<http://www.tagesschau.de/inland/koalition160.html>; „Niemcy mają nowy rząd“, „Gazeta Wyborcza“, 26.10.2009.

FDP pełnił funkcję wicekanclerza i ministra spraw zagranicznych. I tak wicekanclerzami i wiceministrami spraw zagranicznych w rządach Helmuta Kohla byli z ramienia FDP Hans-Dietrich Genscher oraz z Klaus Kinkel.

W rządzie A. Merkel szczególna rola przypadła ideologii partii chadeckiej – Robertowi Pofalli. Powierzono mu szefostwo Urzędu Kanclerskiego i tekę ministra do zadań specjalnych. W II rządzie A. Merkel Thomas de Maiziere (CDU) objął resort spraw wewnętrznych, Wolfgang Schäuble (CDU) – ministerstwo finansów, Norbert Röttgen (CDU) ministerstwo ochrony środowiska i bezpieczeństwa atomowego, Anette Schavan (CDU) – ministerstwo oświaty i badań, a Ursula von der Leyen (CDU) – ministerstwo do spraw rodziny, seniorów, kobiet, młodzieży, Franz Josef Jung (CDU) pracy i spraw socjalnych. Spośród polityków CSU Ilse Aigner została ministrem wyżywienia, rolnictwa i ochrony konsumentów, Karl-Theodor zu Guttenberg – ministrem obrony, Peter Ramsauer – ministrem transportu, rozwoju miast i budownictwa. Spośród polityków FDP w skład gabinetu weszli: Rainer Brüderle – minister gospodarki i techniki, Sabine Leutheusser-Schnarrenberger – minister sprawiedliwości, Philipp Rösler – minister zdrowia oraz Dirk Niebel – minister rozwoju⁵².

Podpisana przez Angelę Merkel, Horsta Seehofera i Guido Westerwelle umowa koalicyjna nosi tytuł: „Wzrost. Oświata. Spójność”. Liczy ponad 120 stron⁵³. W preambule umowy koalicyjanci postulowali myślenie w kategoriach przyszłości i nadanie Niemcom nowego kierunku rozwoju, stwierdzili, że „odpowiedzialność to kompromis koalicji środka”. W preambule zaakcentowano, że RFN poprzez rozwój oświaty i nauki oraz postęp powinna znaleźć się w czołówce państw współczesnego świata. Przyszłym pokoleniom należy zagwarantować dobrobyt, sprawiedliwość i bezpieczeństwo. Zwrócono uwagę na okoliczność, iż wyborcy poparli chadecję i FDP właśnie podczas kryzysu finansowego. Siłę RFN koalicyjanci widzą w funkcjonowaniu państwa o socjalną gospodarkę rynkową, budowaniu społeczeństwa solidarnego, gotowego, by uczestniczyć w wyzwaniach. Przeciwwstawiono się podwyżkom podatków, opowiedziano za wzrostem dobrobytu i spójnością niemieckiego społeczeństwa. Jako główne wartości uznano kreatywność, samookreślenie się, wolność i odpowiedzialność, gotowość do podejmowania wysiłku, solidarność, przestrzeganie obowiązujących reguł gry oraz patriotyzm i otwarcie na świat. Dobrobyt można, zdaniem koalicyjantów, budować poprzez prosty i sprawiedliwy dla pokoleń system podatkowy.

Umowa koalicyjna składa się z 6 rozdziałów. Pierwszy nazwany „dobrobyt dla wszystkich”, obejmuje problemy gospodarki, finansów oraz rolnictwa, usług, ochrony klimatu. Drugi, poświęcony polityce oświatowej, zawiera stwierdzenie,

⁵² <http://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/Bundeskabinett/bundeskabinett.html#stum>

⁵³ „Hervorragende Grundlage für unser Land”, <http://tagesschau.de/inland/koalition190.html>, „Nowy rząd rozpoczyna pracę”, http://www.rp.pl/artukul/28,384282_Nowy_rzad_rozpoczyna_prace.html

że „przez dobrą oświatę do odkrywczych badań”. Trzeci rozdział poświęcony jest kwestiom socjalnym (małżeństwo, rodzina, dzieci, młodzież, równouprawnienie kobiet, integracja imigrantów i cudzoziemców, pomoc socjalna, renty, zdrowie, opieka społeczna. Nie pominięto również wspólnot religijnych, kultury, sportu, a także historii). Kolejny rozdział dotyczy wolności, praw obywatelskich. Mówi się również o społeczeństwie informacyjnym, mediach, ochronie danych osobowych i nowoczesnym państwie prawa. Rozdział piąty poświęcony jest polityce zagranicznej, w której priorytetem ma być zagwarantowanie bezpieczeństwa i pokoju poprzez partnerstwo i odpowiedzialne działania w Europie i świecie. Umowa obejmuje bloki problemowe: Niemcy w Europie, polityka zagraniczna oparta na wartościach i interesach RFN jako państwa, międzynarodowa odpowiedzialność Niemiec, polityka bezpieczeństwa, Bundeswehra, polityka zagraniczna i kulturalna, prawa człowieka, polityka rozwoju. Ostatni z rozdział umowy zawiera ustalenia dotyczące sposobu działania koalicji⁵⁴. Koalicjanci postawili sobie za cel konsolidację polityki ekonomicznej, by skutecznie zwalczać kryzys finansowy⁵⁵.

Uzgodniono obniżenie podatków. A. Merkel zapowiedziała: „nie podwyższamy podatków, tylko stawiamy na wzrost gospodarczy. Odciążymy obywateli”⁵⁶. Od stycznia 2010 roku obiecano obywatelom zmniejszenia składki ubezpieczeniowej na wypadek choroby. Kwota wolna od podatku ze względu na posiadanie dzieci podniesiona została do 7.008 euro. Zasiłek rodzinny ma wzrosnąć o 20 euro⁵⁷. Zadeklarowano poparcie dla rozwoju przedsiębiorstw i innowacji. Młodym przedsiębiorstwom zaoferowano pomoc w zwalczaniu biurokracji, a w przypadku upadłości tzw. „drugą szansę”. Koalicjanci uznali energię atomową za „technologię mostów” i uzgodnili, że okres korzystania z tej energii zostanie przedłużony. Proklamuje się walkę z ociepleniem poprzez obniżenie emisji gazu cieplarnianego o 40% do roku 2020. Zapowiedziano likwidację składowisk odpadów radioaktywnych oraz większe wykorzystywanie energii odnawialnej. Polityka energetyczna powinna być, zdaniem koalicji, „wolna od ideologii, otwarta na nowoczesne technologie i zorientowana na rynek”⁵⁸. Mobilność oceniono jako drogę do dobrobytu i walki z bezrobociem. Zadeklarowano poparcie dla inwestycji w transporcie. Rozwój miast ma sprostać wyzwaniom kulturalnym, demograficznym, społecznym. W umowie uwzględniono realizację programu „państwo socjalne”, który do 2019 roku ma

⁵⁴ „Wachstum. Bildung. Zusammenhalt. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und FDP. 17. Legislaturperiode“.

⁵⁵ „Ein Land von Gründen“..; M. Klein, Weiche für Wachstum, „Das Parlament“, nr 45/2009.

⁵⁶ „Hervorragende...“

⁵⁷ H.-J. Leersch, Steuern runter, Das Parlament, nr 45, 2.11.2009.

⁵⁸ „Das wird anders...“, dz. cyt.; „Ein Land von Gründern...; dz.cyt.; „Jądrowy paszтет. Czy energetyka atomowa jest tania?“, „Forum“, nr 35/2009,

http://www.tygodnikforum.pl/forum/index.jsp?place=Lead10&news_cat_id=249&news_id=7873&layout=1&forum_id=5876&page=text;

„Ein Land von Gründern“, „Das Parlament“, nr 45, 2.11.2009; „Das wird anders unter Schwarz-Gelb“, <http://www.sueddeutsche.de/politik/829/492189/text/print.html>.

pod względem poziomu życia maksymalnie zbliżyć landy wschodnie do landów zachodnich⁵⁹.

Umowa głosi, priorytet polityki europejskiej, zaprotestowano przeciwko protekcjonizmowi w Unii Europejskiej domagając się niezależności Europejskiego Banku Centralnego i otwartości rokowań w sprawie akcesji do UE. Strony umowy uzgodniły, że jeśli Turcja nie spełni kryteriów członkostwa w UE, to należy jej zaproponować uprzywilejowane partnerstwo. CDU/CSU i liberałowie uznały za ważne utrzymywanie bliskich więzi z USA i opowiedziały się za poprawą relacji między NATO i UE. Szczególne znaczenie przywiązują do stosunków z Rosją. W relacjach z Moskwą jako bardzo istotną uznali konieczność redukcji zbrojeń atomowych i konwencjonalnych. Koalicjanci opowiedzieli się za obecnością Bundeswehry w Afganistanie. Ich zdaniem w procesie pokojowym na Bliskim Wschodzie ważna jest współpraca między USA, UE, Rosją, ONZ oraz partnerami regionalnymi. Zdaniem koalicjantów Iran powinien ujawnić swój program atomowy, w przeciwnym razie trzeba będzie zastosować wobec tego państwa odpowiednie sankcje. Zgodnie z umową utrzymany zostaje w Niemczech obowiązek służby wojskowej. Jednak do 1 stycznia 2011 roku służba wojskowa powinna być zmniejszona do 6 miesięcy. W umowie koalicyjnej mówi się również o Polsce. Postuluje się nadanie relacjom polsko-niemieckim wymiaru przypominającego stosunki francusko-niemieckie. Koalicjanci opowiadają się za „ściśłą przyjaźnią i współpracą z Polską”⁶⁰ oraz rozwojem współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego. Wyrazili nadzieję, że współpraca między Berlinem i Warszawą zaowocuje „nowymi impulsami”⁶¹ dla integracji europejskiej. Przypomina się więzi łączące A. Merkel z Polską oraz wskazuje, że FDP jest mniej przychylna wobec „Związku Wypędzonych”⁶².

Rok 2009, mimo tak wielu wyborów i kampanii wyborczych nie został uznany w RFN za przełomowy. Oceniając wyniki wyborów, często podkreślano: „Niemcy mają nowy rząd, ale nie nową politykę”⁶³ i wskazywano, że Umowa Koalicyjna nie zawiera wielkich projektów reformatorskich⁶⁴.

⁵⁹ „Mobilität für heute und morgen sichern”, Das Parlament”, nr 45/2009.

⁶⁰ „Wachstum. Bildung. Zusammenarbeit. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und FDP”. 17. Legislaturperiode, op. cit., s. 114.

⁶¹ Ibidem.

⁶² R. Formuszewicz, Polityka europejska Niemiec i stosunki polsko-niemieckie po wyborach do Bundestagu, „Biuletyn. PISM”, 28.09.2009; „Nowy rząd Niemiec zajmie się sprawami wewnętrznymi”, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1355,title,Nowy-rzad-Niemiec-zajmie-sie-sprawami-wewnetrznymi,wid,11627321,wiadomosc.html#czytajdalej>; „Wiele zawdzięczam „Solidarności””, „Rzeczpospolita”, 13.01.2009.

⁶³ „Angela Kohl. Koalitionsverhandlungen”, „Der Spiegel”, nr 41/2009.

⁶⁴ „Weiterwusteln im Merkelland”, „Der Spiegel”, nr 44/2009.

Załączniki:

1. Skład personalny II rządu Angeli Merkel wg stanu na dzień 28 października 2009 r.

Nazwisko	Minister	Przynależność partyjna
Angela Merkel	Kanclerz	CDU
Guido Westerwelle	Minister spraw zagranicznych, wicekanclerz	FDP
Karl Theodor zu Guttenberg	Minister obrony	CSU
Thomas de Maiziere	Minister spraw wewnętrznych	CDU
Wolfgang Schäuble	Minister finansów	CDU
Norbert Röttgen	Minister środowiska, ochrony przyrody i bezpieczeństwa atomowego	CDU
Anette Schavan	Minister oświaty i badań naukowych	CDU
Ursula von der Leyen	Minister rodziny, seniorów, kobiet i młodzieży	CDU
Franz Josef Jung	Minister pracy i spraw socjalnych	CDU
Ilse Aigner	Minister wyżywienia, rolnictwa i ochrony konsumentów	CSU
Peter Ramsauer	Minister transportu, rozwoju miast i budownictwa	CSU
Rainer Brüderle	Minister gospodarki i techniki	FDP
Sabine Leutheusser-Schnarrenberger	Minister sprawiedliwości	FDP
Philipp Rösler	Minister zdrowia	FDP
Robert Porfalla	Minister do spraw zadań specjalnych	CDU
Dirk Niebel	Minister rozwoju	FDP

Prezydent – Horst Koehler, od 30.06.2011 – Christian Wulff
Przewodniczący Bundestagu – Norbert Lammert
Przewodniczący Bundestagu – Jens Böhrens

2. Koalicje w krajach związkowych RFN według stanu z grudnia 2009 r.

Kraj związkowy	Koalicja rządowa	Liczba miejsc w Radzie Federalnej	Premier
Badenia – Wirtembergia	CDU/FDP	6	Günther Oettinger
Bawaria	CSU	6	Horst Seehofer
Brema	SPD i Zieloni	3	Jens Böhrnsen
Berlin	SPD, Partia Lewicy	4	Klaus Wowereit
Brandenburgia	SPD/ Partia Lewicy	4	Matthias Platzeck
Hamburg	CDU, Zieloni	3	Ole von Beust
Hesja	CDU/FDP	5	Roland Koch
Meklemburgia Pomorze Przednie	SPD/CDU	3	Erwin Sellering
Północna Nadrenia Westfalia	CDU/FDP	6	Jürgen Rüttgers
Nadrenia Palatynat	SPD	4	Kurt Beck
Turyngia	CDU, SPD	4	Christine Lieberknecht
Saara	CDU/FDP/Bündniss 90/Die Grünen	3	Peter Müller
Saksonia	CDU, FDP	4	Stanislaw Tillich
Saksonia Anhalt	CDU, SPD		Wolfgang Böhmer
Szlezwig Holsztyn	CDU, FDP	4	Peter Harry Carstensen
Dolna Saksonia	CDU, FDP	6	Christian Wulff